

บทที่ 1

ทรัพยากรสารสนเทศ และกระบวนการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ

สาระสำคัญ

1. ทรัพยากรสารสนเทศ (Information resources)

หมายถึง วัสดุที่เป็นรูปธรรมสัมผัสได้ ที่บันทึกข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ความคิด ประสบการณ์ ที่เป็นแก่น หรือเนื้อหาสำคัญ ที่ได้จำแนก ชี้แจง แสดงออกให้ปรากฏ โดยมีการกลั่นกรอง เรียบเรียง และประมวลโดยใช้ภาษาสัญลักษณ์ ภาพ รหัสและอื่นๆ (ศิริพร ศรีเชลียง, 2551 : 10)

2. ประเภทของทรัพยากรสารสนเทศ มีการแบ่งประเภทของทรัพยากรสารสนเทศ ตามหลักเกณฑ์ต่างๆ ดังนี้

2.1 ตามแหล่งที่มาของสารสนเทศ หรือแหล่งผลิตสารสนเทศ ได้แก่ สารสนเทศปฐมภูมิ สารสนเทศทุติยภูมิ และสารสนเทศตติยภูมิ

2.2 จำแนกตามเนื้อหาของสาระของสาขาวิชา เป็นการแบ่งออกตามกลุ่มเนื้อหาวิชา เช่น กลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์ กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ กลุ่มสาขาวิชาสังคมศาสตร์ เป็นต้น

2.3 ตามลักษณะของทรัพยากรสารสนเทศ ซึ่งแบ่งได้ 3 ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้ ทรัพยากรตีพิมพ์ (Printed Resources) ทรัพยากรไม่ตีพิมพ์ (Non-printed Resources) และทรัพยากรอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Resources)

ตัวอย่าง ทรัพยากรสารสนเทศไม่ตีพิมพ์

ภาพที่ 1.1 ไมโครฟิล์ม

ที่มา (Tameran Graphic Systems, Inc., 10 มกราคม 2560)

ตารางที่ 1.1 แสดงความสัมพันธ์ของทรัพยากรสารสนเทศ

ตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะสารสนเทศกับ ทรัพยากรสารสนเทศและ แหล่งสารสนเทศ				
ลักษณะสารสนเทศ	ทรัพยากรสารสนเทศ			แหล่งสารสนเทศ
	ดีพิมพ์	ไม่ตีพิมพ์	อิเล็กทรอนิกส์	
1. ข้อมูลเบื้องต้น ทฤษฎี ประวัติ ภูมิหลัง ของ เรื่องราวต่างๆ	ตำรา สารานุกรม	วีดิทัศน์ สไลด์ แผนภาพ แผนภูมิ	หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ สารานุกรม อิเล็กทรอนิกส์ บทความบนเว็บไซต์ ภาพบนเว็บ	ห้องสมุด เว็บไซต์
2. ข้อเท็จจริง คำตอบสั้นๆ สกิดิ	สารานุกรม พจนานุกรม หนังสือรายปี หนังสือคู่มือ นามานุกรม ฯลฯ	แผนภูมิ กราฟ รูปภาพ	สารานุกรม อิเล็กทรอนิกส์ พจนานุกรม อิเล็กทรอนิกส์ บทความบนเว็บ	ห้องสมุด เว็บไซต์
3. ข้อมูลปฐมภูมิ งานวิจัย	วารสารวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์	ไมโครฟิล์ม ไมโครฟิช	บทความบนเว็บ วารสาร อิเล็กทรอนิกส์ รายงาน ความก้าวหน้า	ห้องสมุด เว็บไซต์
4. สารสนเทศที่มีความเป็น ปัจจุบัน ทั้งใน ด้านทั่วไปและ วิชาการ	หนังสือพิมพ์ วารสารวิชาการ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม/สัมมนา สิทธิบัตร		หนังสือพิมพ์ อิเล็กทรอนิกส์ วารสาร อิเล็กทรอนิกส์ บทความบนเว็บ	ห้องสมุด เว็บไซต์ สื่อมวลชน นิตยสาร

ที่มา (การเลือกแหล่งทรัพยากรสารสนเทศ, 3 กรกฎาคม 2561)

3. การพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ หมายถึง การพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศขององค์กรให้มีความพร้อม และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บริการได้

4. ความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ ทรัพยากรสารสนเทศ มีความสำคัญและความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ไม่น้อยไปกว่า ทรัพยากรประเภทอื่น เพราะปัจจุบันเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ มนุษย์จำเป็นต้องใช้สารสนเทศในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสามารถสรุปความสำคัญของ ทรัพยากรสารสนเทศ ได้ดังนี้

4.1 ทรัพยากรสารสนเทศ มีความสำคัญด้านการศึกษา (Education) เพราะเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาการเรียนการสอนทั้งในระบบการศึกษา และการศึกษานอกระบบ ทำให้คนให้มีความรู้ สามารถนำไปวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตัดสินปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมต่อไป

4.2 ทรัพยากรสารสนเทศ มีความสำคัญต่อหน่วยงานที่ให้บริการสารสนเทศ เพราะมีบทบาทหน้าที่ในการรวบรวม และจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศทุกชนิดเอาไว้เพื่อเผยแพร่ เพื่อมุ่งหวังให้เป็นศูนย์กลางการให้บริการสารสนเทศเพื่อ การค้นคว้า และเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ

4.3 ทรัพยากรสารสนเทศ มีความสำคัญต่อการค้นคว้าวิจัย (Research) เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับความก้าวหน้าทางวิชาการ ก่อให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ หรือให้ข้อเท็จจริงบางประการ ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน หรือใช้แก้ไขปัญหาต่างๆของสังคม

4.4 เพื่อความจรรโลงใจ (Inspiration) หรือความสุขทางใจเป็นแรงบันดาลใจในทางสร้างสรรค์ ปรารถนาที่จะกระทำความดีที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม วิชาการทางด้านปรัชญา ศาสนา ศิลปะและวรรณกรรมประวัติศาสตร์ชีวประวัติของบุคคล

4.5 เพื่อนันทนาการ (Recreation) หรือพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์ ที่ต้องการพักผ่อนสมอง ผ่อนคลายความตึงเครียด เกิดความเพลิดเพลินใจ สบายใจ วัสดุห้องสมุดที่มีเนื้อหาสาระ ทั้งสารคดีและบันเทิงคดี สามารถก่อให้เกิดนันทนาการได้

5. กระบวนการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ ประกอบด้วย กระบวนการต่างๆ ดังนี้

5.1 การศึกษาผู้ใช้ (User study) เป็นกิจกรรมจำเป็นที่บรรณารักษ์ต้องกระทำเนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ทำให้ทราบถึงความต้องการและพฤติกรรมการใช้ทรัพยากรสารสนเทศของผู้ใช้ของห้องสมุดว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ใช้ทรัพยากรสารสนเทศประเภทใด มีความสนใจในทรัพยากรสารสนเทศประเภทใดบ้าง

5.2 การจัดทำนโยบายการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ (Collection development policy) เป็นการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์และพิจารณา แล้วจัดทำเป็นนโยบายเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานของหน่วยงานให้บริการสารสนเทศ

5.3 การคัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศ (Selection) เป็นการพิจารณาคัดสรรทรัพยากรสารสนเทศเพื่อนำเข้ามาให้บริการในสถาบันที่ให้บริการสารสนเทศ โดยคำนึงถึงนโยบาย วัตถุประสงค์ของสถาบันสารสนเทศ และตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้สารสนเทศ

5.4 การจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ (Acquisition) การจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ เป็นการดำเนินการให้ได้มาซึ่งสารสนเทศที่ตอบสนองต่อพันธกิจของหน่วยงานให้บริการสารสนเทศ โดยมีวิธีการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ หลายวิธี ได้แก่ การจัดซื้อ การแลกเปลี่ยน การขอรับบริจาค และการผลิตขึ้นมาเอง เป็นต้น

5.5 การประเมินทรัพยากรสารสนเทศ (Collection evaluation หรือ Collection assessment) เป็นกิจกรรมสุดท้ายของกระบวนการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศการประเมินทรัพยากรสารสนเทศเป็นการตรวจสอบทรัพยากรสารสนเทศทั้งหมดที่มีอยู่ในสถาบันให้บริการสารสนเทศเพื่อให้ได้ภาพรวมว่าทรัพยากรสารสนเทศเหล่านั้นมีข้อบกพร่องที่ไหน เพียงใด เพื่อจะได้ดำเนินการปรับปรุง และแก้ไขให้ดีขึ้น

5.6 การคัดทรัพยากรสารสนเทศออกหรือจำหน่ายออก (Discarding หรือ Weeding) เป็นกระบวนการที่ดำเนินการหลังจากมีการประเมินทรัพยากรสารสนเทศเรียบร้อยแล้ว สถาบันให้บริการสารสนเทศ จะทำการพิจารณาว่าทรัพยากรสารสนเทศใดที่ไม่มีประโยชน์ ไม่มีผู้ใช้ ไม่เกี่ยวข้อง ไม่เป็นที่ต้องการของผู้ใช้ ฯลฯ จะทำการคัดออกจากสถาบันเพื่อช่วยลดภาระการจัดเก็บและประหยัดพื้นที่ในการจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศ

สรุป

การพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ เป็นกระบวนการสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพของทรัพยากรสารสนเทศ และการให้บริการของหน่วยงานที่ให้บริการสารสนเทศ ดังนั้นในการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ ประกอบด้วยกระบวนการที่สำคัญได้แก่ การศึกษาผู้ใช้ การกำหนดนโยบาย การคัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศ การจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ การประเมินทรัพยากรสารสนเทศ และการคัดทรัพยากรสารสนเทศออก หรือจำหน่ายออกจากสถาบันที่ให้บริการสารสนเทศ